

ODJEK HRVATSKOG PROLJEĆA U SLAVONIJI IZ PERSPEKTIVE *GLASA SLAVONIJE*

Antonio Stuhli
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za povijest
antonio.stuhli@gmail.com
Stručni rad
Primljeno: 6. 10. 2022.
Prihvaćeno: 9. 12. 2022.

U radu se donosi pregled glavnih događaja hrvatskog proljeća s naglaskom na Osijek i Slavoniju, odnosno na koji su način događaji iz Zagreba utjecali na društvene prilike u Slavoniji i to iz perspektive Glasa Slavonije, kao jedinog dnevnog lista koji je izlazio u istočnoj Hrvatskoj u tom periodu. Pritom se u uvodnom poglavlju ukratko opisuje povijest izlaženja Glasa Slavonije i njegov značaj u prikazivanju događaja. Zatim se nastoji vremenski odrediti period djelovanja hrvatskog proljeća te prikazati događaje u Slavoniji u to vrijeme. U nastavku rada predstavljeni su događaji koji su doveli do sloma pokreta i odjek tih događaja u organizacijama Saveza komunista u Osijeku i Slavoniji.

Ključne riječi: *Slavonija, hrvatsko proljeće, Osijek, Jugoslavija, Matica hrvatska, studenti*

Uvod

Glas Slavonije tiskani je medij, nastao u jeku Drugog svjetskog rata u Osijeku. Tiskan je 24. travnja 1943. godine i bio je vrhunac antifašističkog tiska istočnog dijela Hrvatske. Nakon oslobođenja Osijeka, 14. travnja 1945., *Glas* počinje izlaziti kao tjednik, nakon čega postaje dnevni list. I to je jedini list koji izlazi u Slavoniji tijekom vladavine Josipa Broza Tita.¹ Neki autori drže kako *Glas Slavonije* vuče korijene od nekadašnjeg *Hrvatskog lista*² koji je izlazio do 1920. do 1945. godine, također u Osijeku.³ Teme koje tada dominiraju u novinama slavonskog područja tiču se poljoprivrede, ruralnih krajeva, rada seoskih zadruga

1 B. NOVAK, *Hrvatsko novinstvo u 20. stoljeću*. Zagreb: Golden marketing, Tehnička knjiga, 2005, 347-348, 439.

2 *Hrvatski list* počeo je izlaziti u Osijeku 1. siječnja 1920. godine podupirući Hrvatsku zajednicu, a od 1925. čvrsto je zagovarao politiku Stjepana Radića, zbog čega je iste godine bio i kratko zabranjen. Rad nastavlja i tijekom NDH, ali se nakon 1945. i promjene vlasti gasi. B. NOVAK, *Hrvatsko novinstvo u 20. stoljeću*, 129.

3 M. GLUŠAČ, Osječke novine nekada i sada, u: *Anali zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, sv. 29, 2013, 152.

i političkih akcija Narodne fronte.⁴ Osim toga, prisutni su i zabavni sadržaji, reportaže i feljtoni, dok se u kasnijim izdanjima mogu pronaći posebne rubrike namijenjene ciljanoj skupini stanovništva, primjerice djeci ili domaćicama.⁵

Općenito govoreći, značajke tiskanih medija su informativnost, propaganda, popularizacija određenih sadržaja, agitativnost određenih slojeva društva, zabava te posjedovanje pedagoške značajke. Zadaća novina, posebno onih koji se tiskaju svakodnevno, imaju za cilj informiranje širih slojeva društva o svakodnevnim događanjima od kulture i politike do svijeta zabave i razonode.⁶ Način na koji se prenose vijesti u novinama, igraju bitnu ulogu u društvu i čine opus jednih novinskih izdanja. Stoga se kao najpoznatija sredstva ističu: izvještavanje, kronika, komentar na neki događaj, intervju, anketa, reportaža, esej i sl.⁷ Upravo politički segment novinskog lista, konkretno *Glasa Slavonije*, važan je u proučavanju događaja u sklopu reformskog pokreta, hrvatskog proljeća, na području Osijeka i istočne Hrvatske.

Fenomen hrvatskog proljeća

Hrvatsko proljeće naziv je kojim se obilježava vrijeme ranih 70-ih godina prošlog stoljeća u kojemu se vodstvo Saveza komunista Hrvatske (SKH) odupiralo jugoslavenskom unitarizmu. Osim toga, cilj pokreta bio je potaknuti reforme u gospodarstvu, vojsci, kulturi i politici. Što se tiče datiranja tog pokreta, nema suglasnosti hrvatske historiografije.⁸ Ponekad se kao ishodišna točna pokreta smatra Ustav iz 1963., a katkada *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika* iz 1967. godine. Treći smjer proučavanja hrvatskog proljeća nalaže kako ono započinje 1969. ili 1970. godine u sklopu 10. sjednice Centralnog komiteta SKH. U okviru sloma hrvatskog proljeća, historiografija je nešto usuglašenija pa se tako vremenski period između kraja 1971. i sredine 1972. uzima kao konačna točka u obračunavanju sa svima koji su sudjelovali tijekom pokreta.⁹

4 K. KRUŠELJ, I. MIROŠNIČENKO, Jezik osječkih novina: Branislav i Glas Slavonije, u: *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis*, 7(7), 2014, rvat89.

5 M. GLUŠAC, *Osječke novine nekada i sada*, 153.

6 K. KRUŠELJ, I. MIROŠNIČENKO, *Jezik osječkih novina: Branislav i Glas Slavonije*, 88.

7 J. SILIĆ, *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput, 2006, 77.

8 D. TOMAS, M. BOŠNJAK, Odjeci hrvatskoga proljeća u Osijeku, u: *Diacovensia*, 28(4), 2020, 522.

9 P. KRISTE, Nekoliko teza o hrvatskom proljeću, u: T. JAKOVINA (ur.), *Hrvatsko proljeće 40 godina poslije*, 44.

Međutim, do reorganizacije snažnog represivnog aparata, UDBE, sloboda govora bila je posebno ograničena. Tako padom čelnika UDBE, Aleksandra Rankovića, na Brijunskom plenumu 1966. godine dolazi do smanjenja stega samog represivnog aparata pa se može uzeti i 1966. godina kao početni impuls za hrvatsko proljeće i profiliranje reformskih snaga unutar SKH, koje je bilo samo jedan od nositelja političkih zahtjeva u sklopu hrvatskog proljeća.¹⁰

Hrvatsko partijsko vodstvo sastojalo se, krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih, od dvije struje članstva. Prva struja zagovarala je reforme cjelokupnog društva Jugoslavije, a druga struja bila je konzervativnog svjetonazora uz naglašene društvene dogme.¹¹ U sklopu prve skupine članstva u SKH spadali su Miko Tripalo kao član Izvršnog biroa Predsjedništva SKJ, Savka Dabčević-Kučar kao predsjednica SKH, zatim Pero Pirker koji je bio sekretar Izvršnog komiteta CK SKH, Ivica Vrkić kao predsjednik Saveza omladine, Dragutin Haramija kao predsjednik Izvršnog vijeća Hrvatske, Marko Koprtla kao član Izvršnog komiteta CK SKH i dr. U dogmatsku skupinu spadali su Jure Bilić, Milka Planinc, Josip Vrhovec, Dušan Dragosavac i dr. Njihov međusobni odnos netrpeljivosti i sukoba do punog izričaja dolazi 1971. godine, kada Dabčević-Kučar iznosi prijedloge koji odudaraju od službene politike centralnog Beograda, a posebno nakon događaja u Karađorđevu i osude vodstva SKH.¹²

Tijekom 60-ih godina dolazi i do interesa studenata za boljitak vlastitog statusa, ali i za boljitak statusa društva u cjelini. Početni korak u toj borbi bio je osnivanje časopisa *Praxis* 1964. godine, a četiri godine kasnije održan je studentski prosvjed.¹³ U jesen 1970. godine studentski pokret dobiva protagoniste koji su podržavali reformsku struju SKH i promjene u državi. Jedan od zagovornika reformi je Ivan Zvonimir Čičak koji u prosincu 1970. postaje student prorektor, a nešto ranije je Dražen Budiša postao predsjednik Saveza studenata grada Zagreba, a Goran Dodig njegov potpredsjednik.¹⁴ Izbor Ivana Zvonimira Čička svakako je bio protivan interesu SKJ, budući da se Čičkovo ime često spominjalo u kontekstu „hrvatskog nacionalizma“.¹⁵ Što se tiče Slavonije, valja napo-

10 I. PERIĆ (ur.), *Povijest Hrvata; Od 1918. do danas*. Zagreb: Školska knjiga, 2007, 334.

11 I. ŠUŠAK, Hrvatsko proljeće – počeci političkog interesnog pluralizma, u: *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave*, 8(3), 2008, 777.

12 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991*. Zagreb: Školska knjiga, 2006, 431-432.

13 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 370, 372.

14 I. ŠUŠAK, *Hrvatsko proljeće – počeci političkog interesnog pluralizma*, 774.

15 K. MILAT, *Hrvatsko proljeće u Dalmaciji*, diplomski rad. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, 30.

menuti kako u Osijeku nije bilo formirano Sveučilište te da je studentski pokret uglavnom bio u organizaciji ogranka Matice hrvatske u Osijeku. Tako se mogu iščitati imena Ivica Vrkića, Ivana Skore, Martina Markote, Joze Totića i drugih koji su podržavali i zagovarali reforme u Hrvatskoj.¹⁶

Spomenuta Matica Hrvatska, imala je veliki utjecaj na rasplamsavanje ideja hrvatskog proljeća u društvu. Ona je uz vodstvo SKH i studente, jedan od stupova hrvatskog proljeća. Početno je to bila kulturna i umjetnička institucija, ali tijekom hrvatskog proljeća ona sve više ima politički značaj i težinu u hrvatskom društvu.¹⁷ Posebno je to vidljivo nakon popuštanja stega UDBE i pada Aleksandra Rankovića. Uoči 70-ih godina dolazi do afirmiranja novih članova Matice koji se aktivnije uključuju u političke diskusije putem časopisa *Hrvatski tjednik*. Posebno je to vidljivo dolaskom Vlade Gotovca kao glavnog urednika časopisa. U Osijeku je Matica hrvatska nakon izbora Kamila Firingera za predsjednika ogranka nastojala proširiti svoj utjecaj u sklopu proljećarskih ideja, stoga su osnivali svoje ogranke širom Slavonije te su tijekom 1971. u Osijeku izveli pjesmu „Lijepa naša domovino“ u osječkom Hrvatskom narodnom kazalištu. Izvođenje te pjesme pokazuje sve aktivnije organiziranje proslava važnih za hrvatsku povijest u režiji Matice.¹⁸

Što se tiče *Glasa Slavonije* tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća, to su novine koje tehnički zaostaju za vodećim novinama tadašnje Hrvatske, pa su primat u Slavoniji i Baranji ipak imale beogradske novine *Večernje novosti* i *Politika*. Također, o ulozi *Glasa* te o čitanosti govore njegovi tiraži koji se kreću od 11 800 primjeraka (1967.) do 7 800 primjeraka (1971.) godine. Valja naglasiti kako je *Glas Slavonije* tijekom hrvatskog proljeća bio pod prismotrom vlasti, stoga kritički osvrt na odluke i događaje izostaje.¹⁹

Praćenost događaja koji su prethodili hrvatskom proljeću u *Glasi Slavonije*

Važan događaj koji je prethodio hrvatskom proljeću, dakako je objavljivanje već spomenute *Deklaracije* iz ožujka 1967. godine. Njome se željelo opovrgnuti zaključke Novosadskog dogovora iz prosinca 1954. godine u kojemu, između ostalog, stoji da je hrvatsko-srpski je-

16 D. TOMAS, M. BOŠNJAK, *Odjeci hrvatskoga proljeća u Osijeku*, 543, 544.

17 I. ŠUŠAK, *Hrvatsko proljeće – počeci političkog interesnog pluralizma*, 774-775.

18 D. TOMAS, M. BOŠNJAK, *Odjeci hrvatskoga proljeća u Osijeku*, 539-541.

19 B. NOVAK, *Hrvatsko novinstvo u 20. stoljeću*, 596.

dan jezik koji ima dvije varijante imena i da ima isto toliko izgovora. Tim dogovorom se nastojao približiti srpski i hrvatski jezik u cilju bolje integracije južnoslavenskih naroda u okvirima socijalističke Jugoslavije.²⁰ Međutim, 1967. godine, potaknuti nezadovoljstvom u kome se nalazio hrvatski jezik i književnost, hrvatski su jezikoslovci i intelektualci reagirali i objavili *Deklaraciju*, koju je potpisao nemali broj kulturnih i znanstvenih institucija tog doba. Zaključak potpisanog dokumenta odnosio se na neravnopravnost jezika putem javne uprave, masovne komunikacije te putem državnih organa. Zatim, nametanje srpske varijante jezika također je bio jedan od problema s kojima se hrvatski jezik susretao, a na to su željeli ukazati potpisnici *Deklaracije*.²¹ Potpisnici su se pozvali i na neotuđivo pravo svakog naroda na korištenje vlastitog jezika u pismu, govoru i u školama tijekom podučavanja. Važnost obrazovanja počiva na tome što se ono trebalo koristiti za podizanje svijesti hrvatskog naroda o vlastitoj kulturi, jeziku, ali i povijesti.²² Također, potpisnici su tražili ravnopravnost četiriju jezika: hrvatskog, srpskog, slovenskog i makedonskog. Odjek *Deklaracije* uočljiv je u tome što su na plenarnoj sjednici u travnju 1967. neki članovi CK SKH, na čelu s Milošem Žankom²³, osudili Maticu hrvatsku, Maticu iseljenika, Savez književnika i druge supotpisnice *Deklaracije* kao mjesta u kojima je žarište hrvatskog nacionalizma.²⁴ Politički vrh tadašnje SR Hrvatske na čelu sa Savkom Dabčević-Kučar nastojali su se usmjeriti na rješavanje pitanja unitarizma, a pitanje jezika i jezične unifikacije ostaviti jezikoslovcima.²⁵ *Glas Slavonije* također piše o *Deklaraciji*, ali je vidljiv suzdržani stav u izvještavanju zaključaka *Deklaracije*. Takav način izvještavanja može se pridodati partijskim nadzorom nad tiskanim medijima.²⁶

20 H. MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije*. Zagreb: Naklada Pavičić, 1998, 354.

21 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991*, 404-405.

22 J. IRVINE, The Croatian Spring and the Dissolution of Yugoslavia, u: L. J. COHEN, J. DRAGOVIC-SOSO (ur.), *State Collapse in South-Eastern Europe: New Perspectives on Yugoslavia's Disintegration*. West Lafayette: Purdue University Press, 2007, 156-157.

23 Miloš Žanko u tom periodu bio je predsjednik Savezne skupštine. Smatrao je kako hrvatski nacionalizam sve više raste, a kao odgovorne za to držao je vodstvo SKH na čelu s Savkom Dabčević-Kučar. I. GOLDSTEIN, *Povijest 21: Hrvatska povijest*. Zagreb: Europapress holding, 2008, 465.

24 K. MIČANOVIĆ, Jezična politika s kraja 60-ih i s početka 70-ih: u procijepu autonomije između i centralizma, u: T. JAKOVINA (ur.), *Hrvatsko proljeće 40 godina poslije*, 275-277.

25 B. NOVAK, *Hrvatsko novinstvo u 20. stoljeću*, 558.

26 D. BEREČIĆ, *Uloga medija tijekom hrvatskog proljeća*, diplomski rad, Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet, 2015, 48.

Drugi važan događaj koji je prethodio hrvatskom proljeću je održavanje 10. sjednice CK SKH. Mnogi autori smatraju kako je upravo ta sjednica formalni početak hrvatskog proljeća jer su tada izneseni jasni stavovi (tzv. reformskog) rukovodstva SKH o problemima koji su se ticali Hrvatske u sklopu Jugoslavije.²⁷ *Glas Slavonije* redovito je izvještavao o događajima s rada desete sjednice CK SKH, detaljno je navodio izlaganja važnih sudionika sjednice, poput Miloša Žanka, Katicice Pintar, Milutina Baltića, Katicice Kušec i dr.²⁸ Posebno se ističe govor predsjednice CK SKH, Savke Dabčević-Kučar pod nazivom „Bitno je da na kursu reforme budemo još mobilniji, organiziraniji i aktivniji“²⁹ u kojemu je odaslala poruku da se CK-u SKH nameće nacionalizam kako bi se odvratio fokus sa bitnih problema u društvu.³⁰ Osim toga, ističu se i govori slavonskih predstavnika na sjednici. Tako Ivan Šipka, predstavnik iz Osijeka navodi da su Žankovi napadi na vodstvo SKH nedopustivi i potencijalno opasni te da takvi istupi imaju veliku ulogu u etnički miješanoj sredini. Šipka navodi da su takvi istupi imali također odjeka i na istoku Hrvatske u vidu određenog zaoštavanja na terenu.³¹ Rade Pavlović iz Županje te Smilja Medovka iz Đakova također su dali punu podršku hrvatskom rukovodstvu na čelu s Dabčević-Kučar uz opasku kako je područje Slavonije miješanog nacionalnog sastava te da svaka negativna akcija, poput one Miloša Žanka, može dovesti do tenzija. Slično razmišljaju i predstavnici iz Valpova i Belog Manastira. Potonji, Franjo Šumiga, govori o etničkom sastavu Belog Manastira u kojemu ima po 30 posto Mađara, Srba i Hrvata te ostalih nacionalnosti, a među narodom nema značajnijih nacionalističkih ispada.³² Također je Općinski komitet Slavonske Požege na čelu s Borom Zimom podržao stavove vodstva SKH.³³ Tako je *Glas* prenio iz gotovo svih organizacija Saveza komunista da podržavaju zaključke sjednice i da bezrezervno podržavaju vodstvo na čelu sa Savkom Dabčević-Kučar.

Zaključci sjednice usmjereni su ka osuđivanju pripisivanja nacionalističkih tendencija u vodstvu CK SKH i osuđivanje postupaka Miloša Žanka. Sjednica je uvela novinu u hrvatski javni prostor, na način da

27 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 390. O problemima unutar tadašnje SR Hrvatske govori podatak kako je najviše ljudi iselilo 1970. godine i to gotovo 70 000 osoba.

28 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 17.1.1970., 1-2.

29 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 17.1.1970., 2-3.

30 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 17.1.1970., 2-3.

31 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 20.1.1970., 3.

32 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 20.1.1970., 3.

33 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 3.2.1970., 2.

je prenošena putem televizije čime se postiglo da šire narodne mase budu upoznate s dogovorima i diskusijama u sklopu sjednice. Također, ova 10. sjednica CK SKH označila je početak suočavanja sa stvarnim problemima u društvu.³⁴ Slavonija i Baranja dala je podršku zaključcima 10. sjednice³⁵ te se ističe kako će „Konferencija Saveza komunista općine Osijek odgovorno djelovati na ostvarivanju odluka Desete sjednice CK SKH“ te kako će se činiti sve u cilju jače kohezije u redovima Saveza komunista.³⁶ Ubrzo nakon donesenih zaključaka 10. sjednice, slavonske su se organizacije okupile, poput ove u Osijeku te su stremili ka konsolidaciji i provođenju zaključaka.³⁷ Primjerice u valpovačkom ogranku Saveza komunista došlo je do nezadovoljstva Darka Uranjeka, Ivana Madarića i Nebojše Vujaklije sa „ideološko-političkim nivoom jednog dijela članstva“³⁸ pa je u cilju jačke kohezija svih članova organizirano svojevršno ideološko obrazovanje članova uz naglasak da nema pobuna i drugih nezadovoljstava u društvu.³⁹ Član Izvršnog komiteta CK SKH Jure Bilić u Belišću je istaknuo važnost jačanja samoupravljanja i jačanja jugoslavenskog gospodarstva, jer jačanjem tih segmenata društva, smanjit će se unitarizam i nacionalizam, za koje je ocijenjeno da su pogubni za cjelokupno jugoslavensko društvo. Ljuban Ljubišić bio je predsjednik Općinske konferencije Saveza komunista iz Vukovara te je naglasio kako na tom području nije nailazio na nacionalnu netrpeljivost te je dao primjer višenacionalne strukture u Kombinat u gume i obuće u Borovu u kojemu vlada mir i nema sukoba.⁴⁰

Također, osim što su slavonski gradovi i općine podržali zaključke 10. sjednice CK SKH i sam Josip Broz Tito javno je podržao zaključke u opatijskom hotelu *Ambasador* te je dodatno pohvalio govor Savke Dabčević-Kučar.⁴¹ Međutim, Glas Slavonije 31. siječnja 1970. donosi izvještaj Međuopćinske konferencije SKH u Osijeku pod nazivom „Za konkretnije programiranje ideološko-političke aktivnosti“ što ukazuje na ideološku dvojbenost jednog dijela članstva. Naime, u članku se ističe kako je Pero Vujnić, kao predsjedavajući, istaknuo važnost ideološkog obrazovanja te pokretanja određenih aktivnosti u smjeru ideo-

34 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 437-438.

35 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 20.1.1970., 1-3.

36 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 24.1.1970., 1.

37 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 27.1.1970., 1.

38 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 29.1.1970., 1.

39 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 29.1.1970., 1.

40 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 30.1.1970., 2.

41 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 438.

loško-političke aktivnosti u sklopu organizacija Saveza komunista na području Slavonije.⁴² S druge strane, u sklopu proučavanja hrvatskog proljeća u Slavoniji, točnije u Osijeku, autori Tomas i Bošnjak ističu kako reformske struje nisu imale utjecaja sve do zaključka 10. sjednice CK SKH.⁴³ Stoga, na temelju članka iz *Glasa*, može se pretpostaviti kako su proljećarske ideje krajem siječnja 1970. već imale odjeka u slavonskom društvu i slavonskim ograncima Saveza komunista.

Izještavanje *Glasa Slavonije* o događajima pred slom hrvatskog proljeća

Na trećem plenumu CK SKJ u svibnju 1969. godine predstavnici Hrvatske i Slovenije zalagali su se za veću autonomiju, dok su predstavnici Srbije smatrali kako je rješenje napetosti u Jugoslaviji demokratizacija cijelog društva.⁴⁴ Snažan vjetar u leđa hrvatskom proljeću dale su ustavne promjene čiji je cilj bio decentralizacija te jačanje republika i pokrajina u smislu donošenja odluka. Takve naznake promjena zdušno je podržavalo hrvatsko političko vodstvo, članovi Matice hrvatske te studenti. Dakle, tim promjenama na republikama bi bila odluka o vlastitom razvoju, gospodarstvu, financijama i drugim pitanjima za narod pojedine republike, dok bi na razini federacije republike zajednički odlučivale o važnim pitanjima.⁴⁵ Što se tiče Srbije, CK SKS je podržao takve promjene, ali u javnosti se ipak širilo nezadovoljstvo tim promjenama posebno glede statusa pokrajina, ali to nezadovoljstvo tek će krajem 80-ih izaći na vidjelo i dosegnuti svoj puni zamah. Tako je službeno savezna skupština prihvatila 30. lipnja 1971. postojeći ustav i ozakonila reforme koje su trebale poboljšati status republika i smanjiti međuetničke napetosti.⁴⁶

Nekoliko je puta spomenuta Matica hrvatska kao jedan od stupova hrvatskog proljeća. Upravo je ona i potaknula Tita na reakciju i ograničavanje istupa vodstva SKH u javnosti. Matica je tijekom tih burnih godina uvelike širila svoje ogranke, pa tako dovoljno govori podatak da je 1971. imala oko 50 000 članova, 55 ogranaka, 31 ogranak u osnivanju te 18 povjereništava. Tako je Matica stekla veliki ugled u druš-

42 *Glas Slavonije*, godina XXVII, 31.1.1970., 1.

43 D. TOMAS, M. BOŠNJAK, *Odjeci hrvatskoga proljeća u Osijeku*, 546.

44 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 436.

45 P. KRISTE, *Nekoliko teza o hrvatskom proljeću*, 49-50.

46 H. MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije*, 363-364.

tvu, a njezina popularnost sve je više rasla.⁴⁷ U dnevnim novinama u Slavoniji ne pronalazi se članak koji bi govorio o djelatnosti Matice ili o njezinim izdanjima, što ide u prilog prorežimskom karakteru državnih izdavača. Izdavaštvo Matice u tim burnim vremenima tiskalo je oko 300 knjiga godišnje, a posebno su bili značajni njezini časopisi. Primjerice radi, izdavačka djelatnost Matice u istočnoj Hrvatskoj ogleda se u izdavanju časopisa *Revija* u Osijeku, *Hrvatska pokrajina* u Požeги, *Pakrac danas* u Pakracu i *Ogledi* u Vukovaru. Međutim, najvažniji i najutjecajniji časopis u izdanju Matice bio je *Hrvatski tjednik* koji se tiskao od 16. travnja 1971.⁴⁸ Često je Matica prozivala SKH⁴⁹ zbog blagog odnosa prema vodstvu Jugoslavije jer su smatrali kako bi SKH trebala zauzeti čvršći stav u reformskim nastojanjima. Međutim, problem Matice bio je što njezini članovi nisu imali jedinstven stav niti su imali jasan program, stoga je djelatnost Matice nerijetko štetila ugledu vodstva SKH u jugoslavenskom društvu i kod Josipa Broza Tita. U članstvu Matice bile su i one struje koje su zagovarale čak Hrvatsku izvan okvira Jugoslavije, o čemu vodstvo SKH nije razmišljalo. Ali takav stav pojedinaca iz Matice prelio se i u neke druge organizacije, primjerice u Savez studenata te je postao prijetnja i hrvatskom vodstvu i prijetnja za stabilnost zemlje.⁵⁰

Osim spomenutih nesuglasica u SKH između reformista i dogmatika, postojale su i one struje u Savezu komunista koji se nisu slagali s ekonomskom politikom Jugoslavije te su i oni doprinijeli narušavanju slike vodstva SKH u jugoslavenskom društvu i kod Tita. Tako je Šime Đodan, inače član Matice, bio jedan od najaktivnijih ljudi koji su upozoravali na neravnomjernu raspodjelu sredstava iz glavne državne riznice prema republikama. Smatrao je kako Hrvatska daje više prihoda nego što ih dobiva. Tu je bio i Marko Veselica, Vladimir Veselica te Hrvoje Šošić koji su tvrdili da bi Hrvatska, ako se osamostali, mogla postati poput Švicarske po razvijenosti.⁵¹

U listopadu 1971. dolazi do početka studentskog revolta. Tijekom

47 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 439.

48 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 439.

49 Matica hrvatska s vremenom se profilirala kao svojevrsna oporba Savezu komunista Hrvatske. Iako se zalagala za slične reforme, njihov program razlikovao se u nacionalnom kriteriju pri provođenju odluka i reformi. D. BILANDŽIĆ, *Historija Socijalističke Federativne republike Jugoslavije: glavni procesi 198-1985.*, Zagreb: Školska knjiga, 1985, 420.

50 H. MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije*, 365.

51 D. BILANDŽIĆ, *Hrvatska moderna povijest*. Zagreb: Golden marketing, 1999, 555-556, 584-586.

studentskog skupa došlo je do napada Ivana Zvonimira Čička na Sabor SR Hrvatske, kojega je prozvao zbog nesposobnosti u odnosu prema vlasti u Beogradu, a zatim je u samom društvu sazrijevala ideja osamostaljenja, što bi direktno ugrozilo opstanak Jugoslavije i vlast Tita. Osim toga, bilo je i radikalnih ideja za ono doba, poput ideje Hrvoja Šošića da se Hrvatska primi u OUN.⁵² Sva takva razmišljanja, a posebno sveopći porast atmosfere osamostaljenja nagnao je Tita da poduzme konkretne korake protiv još većeg rasplamsavanja nezadovoljstva.

U međuvremenu od 5. do 6. studenog 1971. održana je 22. sjednica CK SKH koja je detaljno popraćena u *Glasi Slavonije*, za razliku od ranije navedenog studentskog prosvjeda. U članku pod nazivom „Pobjeda političkih orijentacija koja najbolje određuje samoupravni socijalizam“⁵³ *Glas Slavonije* donosi uvodni govor Dabčević-Kučar u kojemu se ona osvrće na uspjehe u pogledu usvajanja amandmana i govori kako su ostvareni zahtjevi SKH, ali i da su suzbijeni unitaristički, separatistički i stavovi neravnopravnosti naroda u Jugoslaviji. Osvrće se i na politizaciju naroda za koji kaže kako je narod uz SKH i da narod ne sluša ničije druge parole i interese nego da se vode interesima naroda i politikom SKH. Spominje i vlastito vladanje s narodom s podnaslovom „Tko se boji gibanja masa“⁵⁴ u kojemu ističe da imaju autoritet nad narodom i kako mogu ovladati s narodnim zahtjevima.⁵⁵

Dalje, *Glas Slavonije* izvještava o završetku 22. sjednice CK SKH pod naslovom „U praksu odlučno i odgovorno“ te navodi nekoliko misli sudionika diskusije iz Slavonije: Franje Šumige, Ivana Šipke, Josipa Đerđa te Drage Kovačevića. Primjerice, Ivan Šipka govori o tome zbog čega su procesi integracije u stagnaciji, osvrćući se na ekonomski prosperitet integracija određenih poduzeća te zbog čega veće organizacije posluju lošije. Navodi primjer IPK kako bi neki dijelovi bolje poslovali da su samostalni.⁵⁶ Iz primjera je vidljiva orijentacija slavonskih sudionika o problemima u Slavoniji te je vidljivo izvještavanje *Glasa* koje naginje prema lokalnoj zajednici. U daljnjim izdanjima vidljiva je podrška slavonskih organizacija 22. sjednici CK SKH, osim Općinske konferencije socijalističkog saveza u Vinkovcima koja nešto radikalnije iznosi svoje tvrdnje, a koje su ipak objavljene u *Glasi Slavonije*. Tako se iz Vinkovaca, pod predsjedanjem Ivana Rosan-

52 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 450.

53 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 6.11.1971., 2-3.

54 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 6.11.1971., 3.

55 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 6.11.1971., 3.

56 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 8.11.1971., 3.

dića, moglo čuti da se oni zalažu za nacionalnu i suverenu državu hrvatskog naroda te kako treba naglasiti kontinuitet hrvatske države tijekom stoljeća, smatrajući da je taj kontinuitet uspostavom Jugoslavije narušen. Dodatno navode kako su drugi narodi u Hrvatskoj konstitutivni dio hrvatske državnosti.⁵⁷ Slično tomu navode i studenti i profesori Ekonomskog fakulteta u Osijeku, koji dodaju kako je bitno riješiti devizni problem kako bi se gospodarstvo dalje moglo razvijati.⁵⁸

Savez studenata, odnosno studentski štrajk u Zagrebu (22.11.1971.) bio je neposredni povod za Titovu intervenciju u Savezu komunista Hrvatske.⁵⁹ Studentski štrajk krenuo je iz Zagreba, odakle se proširio još nekim gradovima Hrvatske. Inače, štrajk je podržalo članstvo Matice hrvatske koje je dalo dodatnu snagu i zamah štrajku. Zahtjevi studenata ticali su se problema deviza koje su pristizale u Jugoslaviju te je štrajk obilježio napad Ante Paradžika, kao predsjednika Saveza studenata Hrvatske, na JNA. Paradžik je želio da se uvede hrvatski jezik za Hrvate koji služe vojni rok u JNA te da svaka osoba služi vojsci u svojoj republici.⁶⁰ Što se tiče stanja u Osijeku, studenti se nisu pridružili štrajku te se nastava nije prekidala. *Glas Slavonije* o tome kratko izvještava i navodi kako je stajalište osječkih studenata da su zaključci održanih sjednica CK SKH pravi put u rješavanju problema u jugoslavenskom društvu.⁶¹ U Istom broju iz 26. studenog 1971. *Glas* donosi prilično veliki osvrt Mike Tripala, kao člana predsjedništva Jugoslavije, pod nazivom „Nitko nema pravo dovoditi u pitanje tekove koje smo izvojevali“⁶² pri tome misleći kako demonstracije studenata stvaraju privid nedemokratskog rješavanja problema i kako ta metoda nije dobara. Tripalo ističe kako je važno postići sporazum i poštovati interese radničke klase i svake nacije i narodnosti unutar Jugoslavije.⁶³ Početkom prosinca 1971., prije promjena u vodstvu SKH stanje se na fakultetima normalizira te *Glas* posvećuje veći članak koji govori kako je i 2. prosinca bilo ispada grupe studenata u Zagrebu, ali osnovna je misao kako se nastava mora redovito održavati.⁶⁴

57 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 11.11.1971., 3.

58 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 17.11.1971., 3. Uz sve izneseno navode kako vodstvo SKH ima njihovu podršku.

59 H. MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije*, 367.

60 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 450.

61 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 26.11.1971., 1.

62 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 26.11.1971., 1, 3.

63 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 26.11.1971., 1, 3.

64 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 2.12.1971., 1, 3.

Percepcija sloma hrvatskog proljeća u Slavoniji

Sukladno svim događanjima koja su potaknuta iz vodstva SKH, Tito je smatrao kako vodstvo SKH na čelu sa Savkom Dabčević-Kučar nema autoritet u narodu, kako se oni ne mogu nositi sa svim problemima⁶⁵ koji su se stvorili u društvu i zato ih je pozvao na sastanak u Karađorđevo, 30. studenog 1971.⁶⁶ Sastanak je završio 1. prosinca 1971.⁶⁷ bez nekih značajnih zaključaka, a za dan poslije toga zakazana je 21. sjednica Predsjedništva SKJ na kojoj su sve republike jednoznačno osudile hrvatsko vodstvo.⁶⁸ Primjerice, u Bosni i Hercegovini stav je bio kako je hrvatsko proljeće negativna pojava po državu jer i Srbija i Hrvatska imaju razmišljanje o podijeli Bosne i Hercegovine.⁶⁹

Što se tiče *Glasa Slavonije*, 2. prosinca kratko izvještavaju u par rečenica kako je održan sastanak, a dan kasnije izdaju članak pod nazivom „Povjerenje u SKH da će svladati teškoće“.⁷⁰ U tom članku govori se kako su u posljednje vrijeme uočeni politički problemi u vidu antisamoupravne i antisocijalističke politike te da takva politika vrši pritisak na socijalističko društvo. Naglašava se odgovornost centralnih komiteta u održavanju reda te da se prihvaća Titovo izlaganje kao zaključak sjednice. Nadalje, drugi članak uvodno je izlaganje predsjednika SKJ Josipa Broza Tita sa 21. sjednice predsjedništva SKJ pod nazivom „Nećemo se složiti da se razni državni problemi rješavaju na ulici“ pri tome aludirajući na rješavanje uzroka nezadovoljstva studenata na zagrebačkom Sveučilištu.⁷¹ No, osim toga, Tito priznaje kako štrajk na sveučilištu nije stvar samo studenata, nego tu proziva i Maticu hrvatsku kao kontrarevolucionarnu grupu koja iznosi protuustavne ideje.⁷²

65 Problematičan je bio stav vodstva SKH koji su bili protiv poduzimanja oštrijih mjera za suzbijanje nacionalizma, posebno uočljivog u redovima Matice hrvatske. Otegotna okolnost bile su unitarističko-centralističke struje u Jugoslaviji koje su vršile pritisak na Tita. D. BILANDŽIĆ, *Historija Socijalističke Federativne republike Jugoslavije*, 420.

66 H. MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije*, 367.

67 Dan 1. prosinac u povijesti je zapamćen kao dan kada je, 1918. godine, stvorena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Autor Novak smatra kako je time pokušao simbolično izraziti svoju odlučnost za očuvanjem Jugoslavije. Autor nadodaje kako se Tito želio dodvoriti srpskim unitaristima i JNA koji su ga napadali zbog podrške vodstvu SKH. B. NOVAK, *Hrvatsko novinstvo u 20. stoljeću*, 699.

68 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 451.

69 H. KAMBEROVIĆ, Percepcija hrvatskog proljeća u Bosni i Hercegovini, u: T. JAKOVINA (ur.), *Hrvatsko proljeće 40 godina poslije*, 135-136. Tu tvrdnju izrekao je Branko Mikulić, član SK Bosne i Hercegovine.

70 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 3.12.1971., 1.

71 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 3.12.1971., 1.

72 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 3.12.1971., 3.

Glas Slavonije Titovom je obraćanju posvetio naslovnicu i cijeli treću stranicu svog izdanja iz 3. prosinca izlaganju Josipa Broza Tita te je prenio njegove misli o stanju u društvu, ali i o stanju u SKH. Na tu temu Tito je rekao kako stanje nije dobro. Smjer u kome ide SKH je dobar, ali realizacija, kako bi se postigao cilj, nije na zadovoljavajućoj razini, istaknuo je Tito.⁷³ Sljedeći broj *Glasa* također je u znaku 21. sjednice predsjedništva, članak koji dominira glasi „Revolucionarnim djelovanjem protiv kontrarevolucionarnih tendencija“ i to je rečenica iz završne riječi Tita sa sjednice koji kaže da „Rukovodstvo Hrvatske ima snažnu podršku u svim republikama“⁷⁴ i da se trebaju prvo događanja unutar SKH stabilizirati i homogenizirati. Tito ovdje dodaje i da se nepovjerenje drugih republika spram Hrvatske treba brzo zaboraviti.⁷⁵

Odjek 21. sjednice u Slavoniji vidljiv je u naslovu novina iz 6. prosinca kada se navodi kako slavonske organizacije SK daju punu podršku ocjenama i stavovima Tita te zaključcima Predsjedništva SKJ. Dodaju i kako su slavonske organizacije izrazile povjerenje u SKH i kako će njegovo vodstvo uspjeti izgladiti unutarnje nemire. To govori i Ivan Šipka, predsjednik općinske konferencije SKH, koji je poslao i brzojav Titu i predsjedništvu SKJ, a koji je u potpunosti iznesen u *Glasi Slavonije*. Također, poslan je i telegram iz Osijeka CK-u SKH u kome se izražavaju želje za što bolje svladavanje poteškoća.⁷⁶ Potom *Glas* piše i o drugim gradovima (Slavonski Brod, Đakovo, Požega i dr.) koji daju podršku SKJ i SKH uz riječi kako „Nećemo nikad i nikome dozvoliti da određene antisocijalističke snage, šovinisti i nacionalisti svih boja ometaju nesmetani daljnji samoupravno razvoj Jugoslavije“.⁷⁷ Osječki studenti stali su, također, uz Tita i zaključke sjednice Predsjedništva te se obavezuju na borbu protiv šovinizma, unitarizma te protivnika samoupravnog socijalizma.⁷⁸

Nešto žustriji stav imaju u Požegi, gdje je Predsjedništvo SUBNOR-a istaknulo kako je rad Šime Đodana i Marka Veselice *štetočinski* i kako su u svojoj kontrarevolucionarnoj djelatnosti imali suradnike i s tog požeškog područja te traže političko uklanjanje svih koji su povezani s Đodanom i Veselicom.⁷⁹ Savez udruženja boraca narodnooslobodilač-

73 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 3.12.1971., 3.

74 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 4.12.1971., 1.

75 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 4.12.1971., 2-3.

76 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 6.12.1971., 1-3.

77 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 7.12.1971., 3.

78 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 8.12.1971., 1.

79 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 10.12.1971., 2.

kog rata Jugoslavije (SUBNOR) iz Vinkovaca dodatno traži ispitivanje djelovanja Ivana Šibla koji je obnašao dužnost predsjednika Republičkog odbora SUBNOR-a. Rijedak je slučaj u ovom periodu, da se ovako u dnevnim novinama direktno prozivaju osobe za kontrarevolucionarnu djelatnosti.⁸⁰

Nadalje, u vukovarskom Općinskom komitetu SK osudili su djelovanje Matice hrvatske kako onda djeluje protivno politici Saveza komunistata. Isto tako, po prvi puta u *Glasu* prenosi se poruka jednog Općinskog komiteta koji direktno okrivljuje hrvatsko vodstvo za indiferentnost prema ranijim događajima te upravo zbog ne činjenja nikakvih radnji da bi se zaustavilo takvo ponašanje što vodstva studenata, što članova Matice, vukovarski Savez komunistata na čelu s Ademom Islamovićem direktno traži ostavke „nosioca ideologije masovnog pokreta, dr. Savku Dabčević-Kučar, Miku Tripala, Peru Pirkeru, Marka Koprtlu i Ivana Šibla“⁸¹. Zatim, nadodaju kako je Marko Koprtla porijeklom iz vukovarskog kraja te da bi trebao „položiti račun za svoj rad“ i vukovarskoj organizaciji SK. Uz direktno traženje ostavki vodstva SKH na čelu s Dabčević-Kučar, organizacija proziva i Međuopćinsku konferenciju SKH za Slavoniju i Baranju na odgovornost i na jače zauzimanje za interese naroda.⁸²

Uvidjevši nezadovoljstvo dijela članstva te samu klimu u SR Hrvatskoj, Tito je uskratio podršku hrvatskom vodstvu i nakon 21. sjednice Predsjedništva SKJ, 8. prosinca 1971., ipak traži ostavke Savke Dabčević-Kučar i Pere Pirkeru. Tako je idućeg dana održana 22. sjednica Predsjedništva SKJ na kojoj je Tito primio hrvatsko vodstvo u odlasku i obećao kako neće biti progona nakon njihove ostavke.⁸³ Dana 12. prosinca 1971. na 23. sjednici CK SKH službeno su podnijeli ostavke: Savka Dabčević-Kučar, Pero Pirker te Marko Koprtla. Miko Tripalo⁸⁴ pismeno je dostavio Titu obavijest o svojoj ostavci na svim dužnostima,

80 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 11.12.1971., 2.

81 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 11.12.1971., 2.

82 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 11.12.1971., 2.

83 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 451.

84 Miko Tripalo u svojoj knjizi iz 2001. ističe međunarodni utjecaj na rasplet hrvatskog proljeća. Govori o tome kako je Sovjetski savez negodovanjem gledao na reformske tendencije u Hrvatskoj jer je smatrao da bi to moglo uništiti Jugoslaviju ili ju oslabiti. Oslabljena Jugoslavija, prema SSSR-ovom viđenju, vrlo bi brzo potpala pod zapadnu sferu utjecaja. Tripalo navodi i kako je znakovit Brežnjevljev posjet Jugoslaviji 1971. kako bi uistinu vidio što se u Jugoslaviji događa. M. TRIPALO, *Hrvatsko proljeće*. Zagreb: NZMH, 2001, 214-215.

koje je obnašao.⁸⁵ *Glas Slavonije* na naslovnoj stranici govori o početku rada 23. sjednice CK SKH i naslovljava članak: „Istinska odlučnost da se prevladaju slabosti“, pri tome donosi vijest kako je hrvatsko vodstvo dalo ostavke na svoje dužnosti. U daljnjem članku *Glas* prenosi poruku Dabčević-Kučar i Pirkera o razlozima ostavke. Navode kako ipak nisu uspjeli ostvariti politiku koju predstavlja i vodi Tito i kako je njihova ostavka izraz odgovornosti. Nadalje, prenosi se i pismo Tripala drugu Titu o razlozima ostavke. Tripalo ističe kako nema veze s nacionalističkim i antisocijalističkim strujama te se poziva na članstvo u Partiji od rane mladosti.⁸⁶

Nadalje, Milka Planinc, kao jedna od suprotnih, dogmatskih struja u SKH, izlaže svoje viđenje novonastale situacije. Planinc govori kako „već duže vremena postojale su ozbiljne razlike“, pri tome misleći na drugačije interpretacije događaja koji su se zbili te da su neka pitanja, poput nacionalizma, teško dolazila na dnevni red u SKH. *Glas Slavonije* detaljno je izvijestio slavonsku javnost o izlaganju članice SKH Planinc.⁸⁷

Tijekom izlaženja *Glasa Slavonije* u ovom periodu, uočava se da prve stranice obično zauzimaju političke vijesti, a zatim i one sportskog i zabavnog sadržaja. Međutim, broj *Glasa* 8188. iz 13. prosinca 1971. političke vijesti tiskao je na nešto više stranica što govori o velikoj važnosti i prijelomnom trenutku u događanjima u SKH. Tako, nakon uvodnih riječi o ostavci i izlaganja Milke Planinc, u narednim stranicama dolaze vijesti o odjeku sloma hrvatskog proljeća u Slavoniji, tj. reakcije na ostavke hrvatskog vodstva. Tako se iz Osijeka navodi kako će SKH prevladati trenutne poteškoće te kako čvrsto stoje uz politiku Josipa Broza Tita i podržavaju, isto kao i vukovarska organizacija, ostavke. Dodatno, ukazano je na praksu zatvorenosti sjednica CK SKH i manjkavost komunikacije. Daljnje akcije u Slavoniji usmjerene su, kako navode, na očuvanje socijalističkog sustava i provedbu smanjenja teškoća u radu SK. Najbolje je vidljiv smjer slavonskih organizacija u *Glasovom* naslovu glede predsjedništva Općinske konferencije iz Valpova: „Tito-ve riječi energično provesti u djelo“.⁸⁸

Glas Slavonije također izvještava o ogranku Matice hrvatske u Osijeku nakon ostavki vodstva SKH. Pažnja je usmjerena na postupke onih pojedinaca koji su imali veze u nametanju „djelatnosti izvan njezina

85 I. PERIĆ (ur.), *Povijest Hrvata; Od 1918. do danas*, 343.

86 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 13.12.1971., 1, 2.

87 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 13.12.1971., 2., 3.

88 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 13.12.1971., 7.

programa, tj. djelatnosti kojima osnova nije socijalističko usmjerenje i bratstvo“. Tako su podržali spremnost Dragana Mucića, tajnika Matice u Osijeku na sankcije s obzirom da se nije ogradio od navoda u *Hrvatskom tjedniku*. Također, navedena je kolektivna krivnja svih članova Glavnog odbora Matice hrvatske u Zagrebu kao glavnih krivaca za narušavanje ugleda Matice i promjenu njezinog smjera djelovanja tijekom ranijih događanja.⁸⁹ Tako su ubrzo podnesene ostavke uredništva *Hrvatskog tjednika* te je 20. prosinca 1971. obustavljeno daljnje izlaženje časopisa. Iz vodstva Matice uhićeno je 11 osoba, a Matica je 80-ih godina pripojena Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti, čime je prestala njezina djelatnost.⁹⁰

Uz to, *Glas* izvještava kako je vodstvo studenata u Zagrebu, Čičak, Budiša i Dodig, uhićeni i kako je protiv njih podignuta optužnica za nasilnu protuustavnu promjenu državnog uređenja.⁹¹ Inače, zbog odluka Tita o ostavkama, studenti su planirali prosvjede podrške Tripalu, Pirkeru, Dabčević-Kučar i ostalima, ali policija i JNA bili su spremni na odgovor i sputavali su svaki oblik okupljanja u znak podrške proljećarima. Međutim, studenti su unutar svojih domova postavili prosvjedne plakate te su dijelili letke za daljnje postupanje. Upravo zbog takvih djela je uhićeno, ranije spomenuto, studentsko vodstvo u Zagrebu. Narednih dana bilo je nešto nemira na glavnom trgu u Zagrebu, a nakon toga uslijedila su uhićenja studenata odgovornih za takvo postupanje.⁹²

Daljnji događaji glede sloma hrvatskog proljeća, također su popraćeni u *Glasu Slavonije*, primjerice izbor Milke Planinc kao predsjednice CK SKH i Josipa Vrhovca kao sekretara izvršnog komiteta. Stanje u Općinskom komitetu SK u Osijeku ticalo se preispitivanja odgovornosti pojedinaca i njihove uloge u događajima. Tako su za desetak osoba tražene ostavke.⁹³ Slični postupci uočavaju se i u ostalim organizacijama u Slavoniji, primjerice u Našicama gdje su sekretar Općinskog komiteta SK Jakov Bukša i član komiteta Josip Mijatović, podnijeli ostavke na svoje dužnosti zbog toga što se drže suodgovornima za ranije događaje. U Novoj Gradiški također je prihvaćena ostavka predsjednika Ivana Maričevića i na čelo je došao novi predsjednik Stjepan Relković.⁹⁴ Iz

89 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 13.12.1971., 8.

90 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 455.

91 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 13.12.1971., 8.

92 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 453-454.

93 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 14.12.1971., 1-2.

94 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 15.12.1971., 1-2.

članka iz 15. prosinca o sastanku rezervnih vojnih starješina Slavonije i Baranje u Osijeku, vidljiv je podatak kako je i u Donjem Miholjcu bilo smjena, upravo iz redova rezervnih vojnih starješina o čemu je govorio Muhamed Vukčević. S druge strane iz Požege Vaso Mandić istaknuo je dihotomiju na članove privržene Mati Novačiću i na članove koji ne odobravaju pronacionalističke stavove. Navodi i vidljivost te podjele tijekom proslave tridesetogodišnjice ustanka, gdje je proslava upriličena za Hrvate u Pleternici, a za Srbe u Kamenskoj.⁹⁵

S druge strane u članku pod nazivom „Oštro suprotstavljanje nacionalizmu“⁹⁶ vidljivo je da se nisu prihvatile ostavke članova iz Osijeka. Izlaganje Jelice Radojčević, članice izvršnog komiteta CK SKH na konferenciji u Osijeku popraćeno je detaljno i u njemu se navodi ne-transparentnost medija, ponajviše zagrebačkog *Vjesnika* u izvještavanju o događajima u SKH. Popraćeno je i izlaganje predsjednika Općinske konferencije SKH Osijek Ivana Šipke pod nazivom „Političko stanje u općini Osijek nije karakterizirala eskalacija nacionalizma“.⁹⁷ U izlaganju se Šipka dotaknuo i pitanja Saveza omladine u Osijeku, u kome SKH nije zadovoljan njihovim angažmanom i radom pa su predsjednik i članovi Predsjedništva Saveza omladine podnijeli ostavke.⁹⁸

Vidljivo je, dakle, da ostavke i smjene nisu zaobišle ni slavonske organizacije. Primjerice, tijekom 1972. godine izvršeni su pretresi stanova velikog broja ljudi za koje se sumnjalo da su pridonijeli rasplamsavanju reformatorskih ideja. Pretražene su i prostorije brojnih poduzeća i organizacije, primjerice u Matici hrvatskoj su provjereni svi članovi, njih 50 000 i od čega ih je uhićeno gotovo 200.⁹⁹ Mnogi ljudi su tako ostali bez zaposlenja i prihoda, neki protagonisti hrvatskog proljeća su marginalizirani ili prisilno umirovljeni. Dok su neki osuđeni putem montiranih sudskih procesa i dobili od dvije do četiri godine zatvora te im je zabranjeno javno djelovanje. Primjer je Vlado Gotovac urednik *Hrvatskog tjednika*, zatim studentske vođe Ivan Zvonimir Čičak i Dražen Budiša i dr.¹⁰⁰ U sklopu Saveza komunista, isključeno je 741 osoba, smijenjeno je 131 osoba s funkcija te je podnesena ostavka 280 ljudi na svoje dotadašnje funkcije.¹⁰¹ O veličini posljedica sloma

95 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 15.12.1971., 2.

96 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 29.12.1971., 1.

97 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 29.12.1971., 4.

98 *Glas Slavonije*, godina XXVIII, 29.12.1971., 4.

99 I. PERIĆ (ur.), *Povijest Hrvata; Od 1918. do danas*, 348.

100 I. GOLDSTEIN, *Povijest 21: Hrvatska povijest*, 470.

101 D. BILANDŽIĆ, *Historija Socijalističke Federativne republike Jugoslavije*, 429.

hrvatskog proljeća govori podatak kako su za kaznena djela „protiv naroda i države“ tijekom 1971. osuđene 83 osobe, u 1972. 427 osoba i u 1973. godini 232 osobe.¹⁰² Što se tiče bivšeg vodstva SKH, do njihovog suđenja nije došlo, kako je i Tito obećao, ali su 8. svibnja 1972. isključeni iz Partije i Dabčević-Kučar, ali i Pirker, Koprta i Tripalo, čime je hrvatsko proljeće doživjelo svoj kraj.¹⁰³

Zaključak

Hrvatsko proljeće reformski je pokret koji svoje korijenje vuče iz 60-ih godina prošlog stoljeća, a doseže vrhunac početkom 70-ih burnim događanjima. Glavni nosioci promjena protiv unitarizma, a za decentralizaciju i bolji odnos prema hrvatskom jeziku i povijesti, bili su čelnici SKH, u prvom redu predsjednica Savka Dabčević-Kučar, zatim Pero Pirker, Miko Tripalo i dr., potom organizacije Matica hrvatska sa svojim časopisom *Hrvatski tjednik* i Savez studenata. Pokret je započeo u Zagrebu, proširio se cijelom Hrvatskom, pa tako i u Slavoniji, iako u nešto slabijem intenzitetu. Vidljivost događaja koji su prethodili hrvatskom proljeću te događaja koji su se odigrali tijekom hrvatskog proljeća, vidljivi su u jedinim dnevnim novinama koje su izlazile u socijalističkoj Jugoslaviji na području istočne Hrvatske, a to je *Glas Slavonije*. *Glas* je redovito izvještavao o svim događanjima, ne samo u Slavoniji, nego i u Zagrebu. Iako je *Glas* bio pod režimskom palicom i nisu vidljive kritike vlasti, vrijedan je izvor o događanjima u Osijeku i ostatku Slavonije te o načinima razmišljanja općinskih čelnika Saveza komunista te njihovog odnosa prema centralnoj vlasti u Beogradu, ali i republičkoj vlasti u Zagrebu. Tako je iz novina vidljivo da su općinske organizacije Saveza komunista u Slavoniji bile većinski složne s politikom Zagreba, sve dok ih je podržavao predsjednik Tito. Kada je njegova podrška Savki Dabčević-Kučar i ostalima u SKH izostala, tada su se i općinske organizacije u Slavoniji ograđivale od takve politike SKH. Primjer tomu je vukovarska organizacija čiji su članovi među prvima, nakon Karađorđeva, tražili ostavke odgovornih za rasplamsavanje nemira. Zaključno, *Glas Slavonije* kao jedine slavonske dnevne novine, izvor su i za proučavanje drugih događaja u socijalističkoj Jugoslaviji jer su izlazile tijekom cijelog postojanja države.

102 I. PERIĆ (ur.), *Povijest Hrvata; Od 1918. do danas*, 348.

103 Z. RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.*, 455-456.

Literatura

- Berečić, Domagoj. (2015). *Uloga medija tijekom hrvatskog proljeća*, diplomski rad, Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet u Osijeku
- Bilandžić, Dušan. (1985). *Historija Socijalističke Federativne republike Jugoslavije: glavni procesi 198-1985.*, Zagreb: Školska knjiga
- Bilandžić, Dušan. (1999). *Hrvatska moderna povijest*. Zagreb: Golden marketing
- Glušac, Maja. (2013). Osječke novine nekada i sada. *Anali zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, 29, str. 149-163. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/150022>
- Goldstein, Ivo. (2008). *Povijest 21: Hrvatska povijest*. Zagreb: Europa-press holding
- Irvine, Jill. (2007). The Croatian Spring and the Dissolution of Yugoslavia. U: L. J. Cohen, J. Dragović-Soso (ur.), *State Collapse in South-Eastern Europe: New Perspectives on Yugoslavia's Disintegration* (str. 149-178). West Lafayette: Purdue University Press. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/297466749_The_Croatian_Spring_and_the_Dissolution_of_Yugoslavia
- Kamberović, Husnija. (2012). Percepcija hrvatskog proljeća u Bosni i Hercegovini. U: T. Jakovina (ur.), *Hrvatsko proljeće 40 godina poslije* (str. 127-149). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Kriste, Petar. (2012). Nekoliko teza o hrvatskom proljeću. U: T. Jakovina (ur.), *Hrvatsko proljeće 40 godina poslije* (str. 43-57). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Krušelj, Kristina; Mirošničenko, Ivana. (2014). Jezik osječkih novina: Branislav i Glas Slavonije. *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis*, 7(7), str. 77-94. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/134921>
- Matković, Hrvoje. (1998). *Povijest Jugoslavije*. Zagreb: Naklada Pavičić
- Mićanović, Krešimir. (2012). Jezična politika s kraja 60-ih i s početka 70-ih: u procijepu autonomije između i centralizma. U: T. Jakovina (ur.), *Hrvatsko proljeće 40 godina poslije* (str. 271-291). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

- bu, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Milat, Karla. (2022). *Hrvatsko proljeće u Dalmaciji*. Diplomski rad. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://dabar.srce.hr/islandora/object/ffst:3839>
- Novak, Božidar. (2005). *Hrvatsko novinstvo u 20. stoljeću*. Zagreb: Golden marketing, Tehnička knjiga
- Perić, Ivo, ur. (2007). *Povijest Hrvata; Od 1918. do danas*. Zagreb: Školska knjiga.
- Radelić, Zdenko. (2006). *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991*. Zagreb: Školska knjiga
- Silić, Josip. (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput
- Šušak, Ivica. (2008). Hrvatsko proljeće – počeci političkog interesnog pluralizma, *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave*, 8(3), str. 767-783. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/135557>
- Tomas, Domagoj; Bošnjak, Marijana. (2020). Odjeci hrvatskoga proljeća u Osijeku, *Diacovensia: teološki prilozi*, 28(4), str. 519-547. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/249190>
- Tripalo, Miko. (1995). *Hrvatsko proljeće*. Zagreb: NZMH

Izvori

- Glas Slavonije*, godina XXVII, broj 7606., 17. i 18. siječanj 1970.
- Glas Slavonije*, godina XXVII, broj 7608., 20. siječanj 1970.
- Glas Slavonije*, godina XXVII, broj 7612., 24. siječanj 1970.
- Glas Slavonije*, godina XXVII, broj 7614., 27. siječanj 1970.
- Glas Slavonije*, godina XXVII, broj 7616., 29. siječanj 1970.
- Glas Slavonije*, godina XXVII, broj 7617., 30. siječanj 1970.
- Glas Slavonije*, godina XXVII, broj 7618., 31. siječanj 1970.
- Glas Slavonije*, godina XXVII, broj 7621., 3. veljača 1970.
- Glas Slavonije*, godina XXVIII, broj 8159., 6. studeni 1971.
- Glas Slavonije*, godina XXVIII, broj 8160., 8. studeni 1971.
- Glas Slavonije*, godina XXVIII, broj 8163., 11. studeni 1971.
- Glas Slavonije*, godina XXVIII, broj 8168., 17. studeni 1971.
- Glas Slavonije*, godina XXVIII, broj 8176., 26. studeni 1971.
- Glas Slavonije*, godina XXVIII, broj 8179., 2. prosinac 1971.
- Glas Slavonije*, godina XXVIII, broj 8180., 3. prosinac 1971.
- Glas Slavonije*, godina XXVIII, broj 8181., 4. prosinac 1971.

Glas Slavonije, godina XXVIII, broj 8183., 6. prosinac 1971.
Glas Slavonije, godina XXVIII, broj 8184., 7. prosinac 1971.
Glas Slavonije, godina XXVIII, broj 8185., 8. prosinac 1971.
Glas Slavonije, godina XXVIII, broj 8187., 10. prosinac 1971.
Glas Slavonije, godina XXVIII, broj 8188., 11. prosinac 1971.
Glas Slavonije, godina XXVIII, broj 8190., 13. prosinac 1971.
Glas Slavonije, godina XXVIII, broj 8191., 14. prosinac 1971.
Glas Slavonije, godina XXVIII, broj 8192., 15. prosinac 1971.
Glas Slavonije, godina XXVIII, broj 8206., 29. prosinac 1971.